

บทที่ 3

คอนเสิร์ต : การรวมตัวของดนตรีและบทเพลง

ในอดีต “มนุษย์” อยู่กับความกลัว และความไม่รู้ “ธรรมชาติ” คือเทพเจ้าที่ยิ่งใหญ่ และสูงสุดสำหรับมนุษย์ มีการบวงสรวง และสวดอ้อนวอนขอพรจากเทพเจ้า โดยเชื่อว่า หากทำให้เทพเจ้าโกรธ จะถูกลงโทษและถึงแก่ความตายได้ การกระทำเพื่อลดความกลัว และสนองความต้องการของเทพเจ้าจึงถูกสร้างขึ้นในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การระบาราพ็อน การฆ่ามนุษย์

.....ตามที่ได้มีการค้นพบหลักฐาน “เครื่องราง” ที่นักโบราณคดีขุดพบซากกระดูกสัตว์ ประมาณ 75,000 ชิ้น ที่แหล่งบ้านเก่า อำเภอมะนัง จังหวัดกาญจนบุรี โดยเป็นสายลูกปัดทำด้วยเปลือกหอยและ / หรือ กระดุกสัตว์รอบโครงกระดูกมนุษย์มีจำนวนลูกปัดมากถึง 650 ลูก รวมทั้งพบเปลือกหอยแครง เจาะรูร้อยเป็นกำไลในลักษณะเครื่องราง..... ประเพณีการใช้ลูกกระพรวนสัมฤทธิ์เป็นเครื่องรางของขลังเพื่อให้เกิดเสียงศักดิ์สิทธิ์ในพิธีขับไล่ภูติผีของชนบางกลุ่มทางตอนใต้ของจีน เช่น จ้วง ตัง ม้ง และ เย้า ฯลฯ นอกจากนี้บรรดาหมอผีของบางกลุ่มชนในยุคนาน เช่น พวกอี๋ ยังใช้กระดิงหรือลูกกระพรวนโลหะผูกเอวและข้อเท้าพ็อนเต้นในพิธีกรรมของเผ่าพันธุ์ด้วย.....วัฒนธรรมบ้านเชียง จังหวัดอุดรธานียังพบเครื่องมือการเล่นชนิดหนึ่งทำด้วยโลหะสัมฤทธิ์รูปร่างคล้ายโป่งขนาดเล็กหรือคล้ายกระดิงแขวนคอสัตว์ เช่น วัว ควาย...¹

จากหลักฐานดังกล่าว ได้แสดงให้เห็นว่า มนุษยชาติรู้จักการตีตี สี ตี เป่า หรือนำวัสดุใกล้ตัวมาทำให้เกิดเสียงเพื่อวัตถุประสงค์ต่างๆ มานานนับหมื่นปีแล้ว ไม่ว่าจะ เป็นในเรื่องของพิธีกรรมทางศาสนา ความเชื่อเกี่ยวกับการป้องกันภูติผีปีศาจ หรือเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวัน

¹ สุจิตต์ วงษ์เทศ เฟิงช้าง หน้า 8

เมื่อกาลเวลาได้เปลี่ยนไป จากการเคาะ ตีวัสดุธรรมชาติ หรือการขับร้องบทเพลง เฉพาะกลุ่มเพื่อใช้ในวัตถุประสงค์ต่างๆ ได้เกิดการพัฒนาระบบและวิวัฒนาการจนเกิดเป็นจังหวะ และบทเพลง จนภาษาเพลงกลายเป็นสิ่งสากลที่เข้าใจกันทั่วโลกจนทุกวันนี้

เพลง ดนตรี ศิลปะ

ดนตรี และ บทเพลงได้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในชีวิต และถูกนำมาใช้ในการแสดง อารมณ์ต่างๆ เช่น ความรัก ความผิดหวัง และสะท้อนถึงพฤติกรรมบางอย่าง เช่น เพลงชาติ เพลงปลุกใจ สื่อถึงความเชื่อทางศาสนา ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม ค่านิยมของชุมชนหรือสังคมหนึ่งๆ เช่น เพลงศาสนา มนุษย์ได้ใช้เพลงเป็นเครื่องมือในการเปลี่ยนแปลงสังคมต่างๆ หรือในปัจจุบันที่นักโฆษณาสร้างสรรคเพลงเพื่อโน้มน้าวให้ผู้บริโภคซื้อสินค้าของตนเอง²

ดังนั้น เพลงจึงเป็นผลสะท้อนทางความคิด ความรู้สึก ความเชื่อ ทศนคติ และ พฤติกรรมของมนุษย์ และเพลงช่วยโน้มน้าวพฤติกรรมและทัศนคติของสมาชิกในสังคมให้ ดำเนินไปตามปทัสถานของสังคม ดังเช่นพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ว่า **"เพลงมีอิทธิพลเข้าไปในทุกๆ แห่งสะท้อนสังคมทุกวันนี้ จึงขอให้นักร้องแต่งเพลง แทรกสิ่งที่ ดีงามเข้าไปในเพลงให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม"**³

อาจจะกล่าวได้ว่าเพลงเป็นผลงานทางศิลปะอย่างหนึ่ง ซึ่งเกิดขึ้นจากการผสมผสาน กัน ระหว่างคำร้องและทำนองดนตรี

เพลง นับเป็นงาน วิจิตรศิลป์ (Fine Arts) ที่สามารถรับรู้ได้ด้วยการฟัง จะเห็นได้ว่าการฟังนั้นมีลักษณะเป็นนามธรรม (Abstract) ซึ่งผู้ฟังแต่ละคนจะมีความรู้สึก นึกคิดต่อบทเพลงแต่ละเพลงแตกต่างกันออกไป ดังคำกล่าวที่ว่า "เพลงเป็นศิลปะแห่งจิตใจ" ซึ่งถูกถ่ายทอดออกมาในรูปอุดมคติของนักประพันธ์ ฉะนั้นจึงไม่มีผู้ใดที่สามารถที่จะให้คำ นิยามของคำว่าเพลงได้อย่างสมบูรณ์ เนื่องจาก เพลง เป็นภาษาแห่งอารมณ์ (Language of Emotion) ซึ่งเกิดจากจินตนาการของผู้ฟังแต่ละคน รวมทั้งยังเป็นสื่อที่แสดงออกถึงความรู้

² Dean J. Champion and others, Sociology (New York : Holt Rinehart & Winston , 1984) , p. 465 .

³ อ้างใน สุภัทญา บำรุงสุข , "ภาษาแห่งเสียงเพลง" , อักษรศาสตร์วิจารณ์ 5 (ตุลาคม 2517) : 27.

ลึกต่างๆ อาทิ ความรัก ความสนุกสนาน ความเศร้า ความเสียใจ เป็นต้น หรือตามที่ พจนานุกรมได้บัญญัติความหมายไว้ว่า

เพลง หมายถึง “สำเนียงขับร้อง ทำนองดนตรี”⁴

ดนตรี หมายถึง “เสียงที่ประกอบกันเป็นทำนองเพลง เครื่องบรรเลงที่มีเสียงดัง ทำให้รู้สึกเพลิดเพลินหรือเกิดอารมณ์รัก โศกหรือรื่นรมย์ เป็นต้น ได้ตามทำนองเพลง”⁵

ดนตรี คือ “วิทยาศาสตร์และศิลปะของการรวมเสียงเข้าด้วยกันอย่างมีจังหวะจะโคน เสียงในที่นี้คือเสียงของมนุษย์และเครื่องดนตรี ด้วยการสอดแทรกท่วงทำนองและการประสานเสียง เพื่อแสดงออกถึงอารมณ์”⁶

ดนตรีเป็นศิลปะเกี่ยวกับเสียง ใช้การบรรเลงของเครื่องดนตรี หรือเสียงขับร้องเป็นสื่อ ทำให้ผู้ฟังเกิดความรู้สึกสะเทือนใจ เกิดอารมณ์สอดคล้องกันไปกับบทเพลงที่รับฟังอยู่นั้น และดนตรียังเป็นสาขาหนึ่งของวิทยาศาสตร์ เพราะ เสียงร้องสูงต่ำของดนตรีเป็นไปตามกฎเกณฑ์ของธรรมชาติ เครื่องดนตรีต่างๆ ต้องอาศัยกฎเกณฑ์ของวิทยาศาสตร์เข้าประติบัติ⁷

นายแพทย์วิทยา นาควัชระ ได้กล่าวถึงเพลง และดนตรีว่า

“อันที่จริงแล้ว เพลงหรือดนตรีนั้นเป็นสื่อทางศิลปะชนิดหนึ่งที่จะแสดงความรู้สึกภายในจิตใจของมนุษย์ได้อย่างเหมาะสม เพราะ ไม่ว่าจะเป็นความงาม ความสุข ความทุกข์ ความระทมใจ หรือความประทับใจ มนุษย์จึงต้องใช้ดนตรีและเพลงเป็นสื่อระบายความรู้สึกทางจิตใจที่ไม่สามารถจะพูดได้ตรงๆ ให้ออกมาเป็นเสียงเพลง ซึ่งคนสามารถจะฟังและเข้าใจพร้อมทั้งยอมรับได้”⁸

นายแพทย์พูนพิศ อมาตยกุล ได้กล่าวถึงการฟังเพลงไว้ว่า “...การฟังเพลงก็เช่นเดียวกับ การฟังภาษาพูด ผู้ฟังแต่ละคนจะรับรู้ รับความรู้สึก เข้าใจ เกิดอารมณ์มากน้อย ดื่นหรือ

⁴ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพฯ : อักษรเจริญทัศน์, 2526), น. 493.

⁵ เฟิงฮ้าง, น. 291.

⁶ วันชัย ธนะวังน้อย, ดนตรีกับการสื่อสาร, วารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน, 2 (ตุลาคม 2524) : 43

⁷ เฟิงฮ้าง, น. 44.

⁸ วิทยา นาควัชระ, เพียงอยากเห็นดอกไม้บาน, พิมพ์ครั้งที่ 2. (กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์การพิมพ์, 2528) ; หน้า 15.

ลึกไม่เท่ากันทุกคนไป ประสบการณ์ของผู้ฟังแต่ละคนจะทำให้เกิดความแตกต่างระหว่างบุคคลมากมาย.....”⁹

กล่าวโดยสรุปได้ว่า เพลงเป็นภาษาอย่างหนึ่งที่สามารถสื่อความคิด จินตนาการ และความรู้สึกออกมาในรูปของถ้อยคำและเสียง ซึ่งผู้ฟังแต่ละคนสามารถจะรับรู้ได้ด้วยความรู้สึกนึกคิดที่แตกต่างกันออกไป ซึ่งสามารถแยกได้เป็น 3 ประเด็น คือ

1.) เพลงทางกายภาพ	คือ เพลงที่มีองค์ประกอบของเนื้อร้อง และทำนอง
2.) เพลงเชิงอารมณ์	คือ เพลงที่เกี่ยวกับความรู้สึก
3.) เพลงเชิงสังคม	คือ เพลงที่สะท้อนสังคม

องค์ประกอบของเพลง

ดังที่กล่าวแล้วว่า เพลงเป็นงานศิลปะที่มีความละเอียดอ่อน ซึ่งได้รับการสร้างสรรค์ขึ้นโดยอาศัยองค์ประกอบต่างๆ ดังนี้

1. ผู้ประพันธ์เพลงหรือ คีตกวี (Composer) เป็นผู้ทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิด อารมณ์ และจินตนาการต่างๆออกมาเป็นเนื้อร้องและทำนองเพลง ซึ่งผู้ประพันธ์เพลงจะมีความสำคัญอย่างยิ่งในการถ่ายทอดรสนิยมให้แก่ผู้ฟัง
2. ผู้เผยแพร่ (Publisher) เป็นผู้ที่ทำหน้าที่เผยแพร่บทเพลงให้เป็นที่รู้จักแพร่หลาย
3. นักร้อง นักดนตรี (Performer)
4. สื่อ (Medium) ได้แก่ สื่อระหว่างนักร้อง นักดนตรี และผู้ฟัง สื่อที่กล่าวถึงนั้น ได้แก่ เสียงร้องหรือเสียงดนตรี รวมไปถึงสื่อมวลชนประเภทต่างๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ ภาพยนตร์ แผ่นเสียง เครื่องบันทึกเสียง เทปคาสเซ็ท (Cassette) ซีดี (CD) และอื่นๆ ซึ่งจะช่วยในการถ่ายทอดบทเพลงไปสู่ผู้ฟัง
5. ผู้ฟัง (Listener) เป็นองค์ประกอบที่สำคัญอย่างหนึ่ง เนื่องจากถ้าไม่มีผู้ฟัง ก็จะไม่มีการถ่ายทอดผลงานเพลงจากศิลปิน

จากองค์ประกอบที่กล่าวมาข้างต้นจัดเป็นองค์ประกอบที่ทั่วๆไปของเพลง แต่หากพิจารณาถึงองค์ประกอบของเพลงแล้ว “เพลง” ที่ดี ควรจะต้องมีลักษณะดังนี้

⁹ พูนพิศ อมาตยกุล , ดนตรีวิจารณ์ , พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร : บริษัท รักษศิลป์ จำกัด , 2529) ไม่ปรากฏเลขหน้า

1. ท่วงทำนองต้องไพเราะเสนาะหู หมายความว่า จะต้องเป็นเพลงที่แต่งมาดี มีการบรรเลงประสานเสียงที่ดี จังหวะและเนื้อร้องมีความเหมาะสมดี
2. มีความหมายดีและความหมายเป็นที่ตั้งใจผู้ฟัง
3. มีนักร้อง นักดนตรีที่ดี สามารถถ่ายทอดความไพเราะของเพลงนั้นออกสู่โสตประสาทของผู้ฟังได้ดีและครบครัน ซึ่งหมายถึงการได้นักร้องเสียงดี นักดนตรีมีฝีมือนั่นเอง
4. เมื่อจะต้องบรรเลงออกสู่ประชาชน เพลงที่ใช้ ควรเป็นเพลงที่ได้รับการฝึกซ้อม ให้ความสามัคคี ความร่วมแรงร่วมใจกันบรรเลง ต้องมีระเบียบในตัวของมันเอง
5. เมื่อได้รับการบรรเลงออกสู่ประชาชน ต้องเป็นเพลงเพลงที่ใช้ต้องให้อารมณ์ สามารถรับใช้สังคม หรือบุคคลได้ เช่น เพลงปลุกใจ ที่ทำให้ผู้ฟังเกิดความรู้สึกรักชาติบ้านเมือง หรือเพลงรัก ก็จะต้องเป็นเพลงรักที่สามารถทำให้เกิดอารมณ์คล้อยตามได้

ลักษณะของเพลงที่มีคุณภาพ

- องค์ประกอบของเพลงที่ดี หมายถึง จังหวะ ทำนอง เนื้อร้อง และเสียงประสานจะต้องมีความสอดคล้องกลมกลืนกันอย่างเหมาะสม และไพเราะ
- ได้รับความนิยมและถูกใจผู้ฟัง หมายถึง ผลงานเพลงที่ผู้ฟังชื่นชอบ และเป็นที่ยอมรับ ซึ่งอาจวัดได้จากยอดขายเทปเพลง
- สื่ออารมณ์และความหมายได้ครบถ้วน หมายถึง ผลงานเพลงที่สามารถสร้างอารมณ์ความรู้สึก และถ่ายทอดสาระที่ศิลปินต้องการจะสื่อไปยังผู้ฟังได้เป็นอย่างดี
- สร้างสรรค์และพัฒนาจิตใจผู้ฟัง หมายถึง ผลงานเพลงที่มีเนื้อหาสาระที่สะท้อนถึงปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นในสังคม อันจะมีผลให้ผู้ฟังได้ตระหนักถึงปัญหาเหล่านั้น ซึ่งนับว่าเป็นการพัฒนาจิตใจของผู้ฟังให้ดีขึ้น

Carl E. Seashore ศาสตราจารย์ด้านจิตวิทยาแห่งมหาวิทยาลัยไอโอวา ได้กล่าวถึงสาเหตุที่มนุษย์ชอบฟังดนตรีไว้ในหนังสือ *Why we love music* ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

1. ดนตรีได้กระตุ้นมนุษย์ทั้งร่างกายและจิตใจพร้อมกัน ก็เปรียบเหมือนกลไกที่ไปกระตุ้นประสาทส่วนกลาง ซึ่งคอยควบคุมกล้ามเนื้อ และหน้าที่ต่างๆตามอวัยวะภายใน รวมถึงระบบประสาทอัตโนมัติอีกด้วย

2. เสียงของดนตรี ทำให้รู้สึกเหมือนได้อยู่ในโลกหนึ่งซึ่งเรียกว่า “การปลอมแปลงทางอารมณ์” (Disguise) เนื่องจากบางครั้งมนุษย์ต้องการที่จะหลีกเลี่ยงปัญหาบางอย่างที่กีดกันอยู่ จึงพยายามหาทางออกด้วยการสร้างทำ ซึ่งดนตรีช่วยได้ทางอ้อม โดยการให้โอกาสแสดงถึงความรู้สึก เป็นการช่วยรักษาสุขภาพจิตของมนุษย์ให้สมบูรณ์และสมดุล

3. เป็นการแสดงออกอย่างหนึ่งของอารมณ์ ซึ่งนักแต่งเพลงพยายามจะกระตุ้นออกมา ทั้งที่ต้องการจูงใจ หรือ เกิดจากประสบการณ์ของตนเองเป็นสื่อทางภาษาทางอารมณ์ให้ผู้ฟังได้รับรู้

4. จังหวะของเพลงเป็นแหล่งที่ทำให้เกิดความน่าสนใจที่จะฟัง ไม่ว่าจะป็นจังหวะช้าเร็ว หรือกระแทกแตกดัน

ดังนั้น คำว่า ดนตรีและเพลง จึงเป็นคำที่ใช้แทนความหมายกันได้ เพราะต่างก็จะประกอบด้วยจังหวะ (Rhythm) ทำนอง (Melody) ระดับเสียง น้ำเสียง (Tone Color) และการประสานเสียง (Harmony) รวมทั้งเนื้อร้อง นอกจากนี้ การฟังดนตรียังแบ่งได้เป็น 2 รูปแบบ คือการฟังโดยผ่านสื่อต่างๆ เช่น โทรทัศน์ วิทยุ เทป วิดีโอ และการฟังแบบเผชิญหน้ากับนักร้อง (Face to Face) เช่น การแสดงสด หรือ คอนเสิร์ต

สำนักหอสมุด